

Sadržaj

IN MEMORIAM

Dubravko Škiljan 3

Albert Goldstein 7

TEME

Ivo Goldstein:

Klasična gimnazija 1914 – 2005. godine 9

Robert Fowler:

Homer i južnoslavenska epika 35

Robert Fowler:

Homersko pitanje 39

Domagoj Grečl

Božica Afrodita kao lik u pjesmama Homerovim 55

PRIJEVOD

Danijel Forlatti

Sveti Ilirik 73

DOGODILO SE

Zdravka Martinić-Jerčić, prof.:

Izveštaj o provedbi državnog natjecanja u poznavanju klasičnih jezika u školskoj godini 2006/07 91

Koraljka Crnković:

Peto međunarodno natjecanje u poznavanju starogrčkog jezika 93

Inge Šegvić-Belamarić:

Javni sat Klasične gimnazije 94

Dubravka Matković, prof.:

Okupljanje zagrebačkih klasičara u Gradu mladih 96

NOVE KNJIGE I ČASOPISI

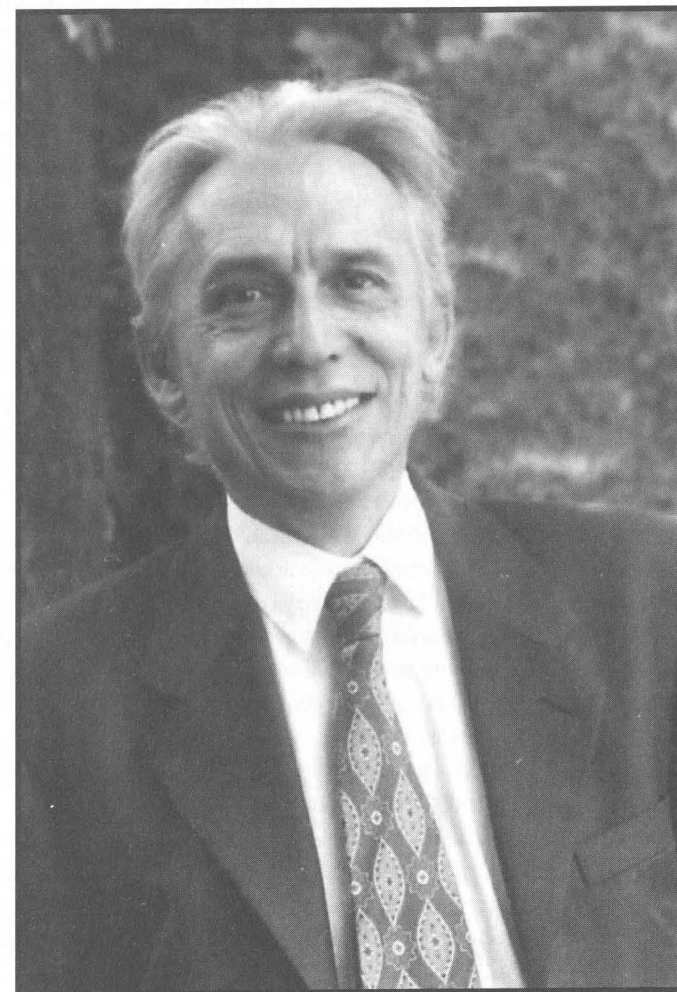
Theo Radić:

Marko Tulije Ciceron: O DUŽNOSTIMA 99

RIJEČ UREDNIKA 102

IN MEMORIAM

Dubravko Škiljan (1949-2007)

Ne dočekavši da u impresumu časopisa LATINA ET GRAECA ugleda ime Instituta kao izdavača, čemu se iskreno radovao, nakon punih 35 godina otkad je kao tek diplomirani lingvist i klasični filolog sa sebi karakterističnim žarom s nama, svojim prijateljima i kolegama, pokrenuo naš časopis i bio potom cijelo vrijeme *spiritus movens* cijeloga projekta LATINA ET GRAECA, jedne neobične znanstvene, stručne i izdavačke avanture koju je okrunilo utemeljenje Instituta za klasične jezike (u čijem je osnivanju jednako tako zdušno sudjelovao), otišao je tiho i nenametljivo, kako je živio i stvarao, naš kolega, oslonac i prijatelj Dubravko Škiljan.

I premda je po svojoj osnovnoj vokaciji bio lingvist, ipak bi neke *Res gestae* (koje Dubravko nikako i nikada ne bi pristao napisati u prvom licu!) upravo naš projekt časopisa i knjiga okrenutih antici i njezinu nasljeđu proglasile područjem njegova najdulgotrajnijeg i najpostojanijeg djelovanja. Sudjelovao je u njemu kao urednik i autor, kao lektor i korektor, kao lobist i promotor, još tamo od davnih sedamdesetih, kad je za časopis tog profila trebalo tek tražiti intelektualnu – ali i materijalnu – potporu.

I od prvih dana Dubravko je – ne dopustivši da se to igdje naznači –, zapravo prvi i sam, počeo stvarati standarde koje treba dostići u časopisu, duboko svjestan da ih većina nas ne može dostići. I gdje bi tko drugi naprosto bacio koplje u trnje, tu je Dubravko uporno i uvijek na vrijeme svojim sitnim ali čitkim rukopisom ispravljao i popravljao naše uratke, nastojeći često iz kakva galimatijaša svojim intervencijama stvarati korektan tekst. A katkad bi, bogami, uz nalivpero ili kemijsku olovku kojima je pisao, u tu svrhu upotrijebio i škare da tekstovi budu dovoljno umiveni i prikladni za objavljivanje!

I sve je to radio sa smiješkom, tako da smo njegove primjedbe – a bilo ih je svake vrste, od pravopisnih i gramatičkih do primjedaba o logičkim nedosljednostima i tvarnim pogreškama – primali kao dragocjen dar da na njima učimo. I nismo mogli imati boljeg učitelja.

Kako god tekst bio, po njegovim riječima, »grozan«, nasmijao bi se svojim karakterističnim smijehom – i prionuo poslu: uskoro bih dobio svoj tekst prošaran ispravicama i primjedbama. A kad sam ga god molio da tekstove za LATINU lektorira i redigira, ma koliko bio opterećen bezbrojnim poslovima (tâ bio je i sam profesor, a doskora asistent s obvezom da magistrira i doktorira, neprestano je pisao članke i knjige, prevodio, a da ne spominjemo posvećenost obitelji) **uvijek je**, naizgled buneći se, ali uvijek kao da se predaje sudbini, uz lagani uzdah preuzeo hrpu papira: »ma daj mi to!« i sutradan bi se njegov rukopis rasplesao po otipkanim stranicama.

Pokretanje Biblioteke LATINA ET GRAECA bila je u cjelini Dubravkova ideja. Predložio je da u deset godina pokušamo prevladati golemu prazninu u prezentaciji djela grčkih i latinskih autora i njihovih prijevoda. Zamislio je da u deset kola objavimo po deset knjiga, pa je napravio i izbor naslova koje bismo trebali prevoditi.

Na sastanku na kojem smo se skupili bilo je mnoštvo nevjerice, ali i žara i zanos: tâ još nismo zašli ni u tridesete! No od prvog kola samo je Dubravko ostvario – onom nevjerojatnom disciplinom rada kakvu ni kod koga nisam vidio – svoj zadatak: prijevod cijelog Katulova opusa. I tako je nastala prva knjiga Biblioteke. No ne bilo kakva knjiga! To je knjiga kojom je postavljen cijeli standard biblioteke, koja je pokazala – nevjernim Tomama usprkos – da i u nas postoji stvaralačka snaga za ozbiljna dvojezična kritička izdanja. Dubravkov sjajan prijevod dobio je čvrst znanstveni i stručni okvir koji će – uspješnije ili manje uspješno – slijediti i drugi autori. Dubravko će objaviti još i prijevod Dionizija Tračanina, a pripomoći će i izdanjima Aristofanovih

komedija koje je priredio i preveo njegov otac. Kao autor javio se i u biblioteci RADOVI, no prava Dubravkova ljubimica bila je biblioteka LIBELLUS, mala divot-izdanja izvornika i prijevoda antičkih autora: od šest objavljenih knjiga, četiri donose Dubravkove prijevode.

LATINA ET GRAECA bila je okvir naših bezbrojnih razgovora; čini mi se da nam je zajedništvo u stvaranju časopisa i knjiga na neki način obilježilo život. Dakako, taj smo okvir često prelazili u razgovorima o svim problemima koji su nas zanimali u struci i izvan nje. Ti su nam razgovori jasno pokazali razmjere Dubravkova intelekta i morala: širina uvida, nevjerojatna znatiželja, prava glad za novim znanstvenim spoznajama, te jasna moralna pozicija. Bio je intelektualac kakvih je u ovoj zemlji tek nekoliko. Zbog toga nikad nije dobio javno priznanje, što mu služi na čast. Ničim ga se nije moglo kupiti, i pokazujući svojom skromnošću koliko je velik doživio je da ga nitkovi – kojima je tako jasno davao do znanja da nikad ne mogu biti poput njega – nakratko protjeraju s Filozofskog fakulteta. Oprostivši im i vrativši se osramotio je svoje tužitelje.

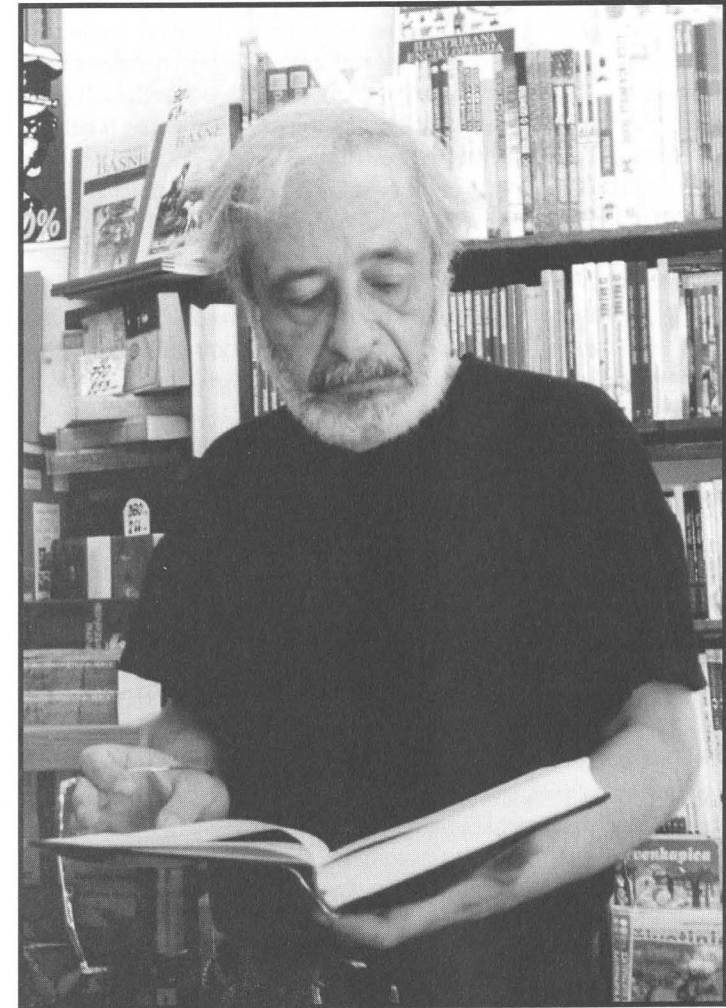
Hodao je ovim svijetom dostojanstveno i vedro, veselio se životu i svakom danu u kojem je mogao stvarati. Njegove ideje jurile su pred njim, uvijek u planovima (od kojih samo one posljednje, nažalost, neće ostvariti).

Neštedimice je dijelio svoje darove i ostavio nas je kao svoje vječne dužnike.

I nedostajat će nam zauvijek, naš dragi prijatelj, Dubravko Škiljan.

IN MEMORIAM

Albert Goldstein (1943-2007)

Berti se u obzoru projekta LATINA ET GRAECA pojavio kao neki *Deus ex machina*. Nakon što je naime izdavanje časopisa zamrlo tijekom devedesetih, a knjige u Biblioteci pojavljivale se s velikim razmacima (pa su tako izdanja Klaudijana i Vitezovića, objavljena krajem prošlog stoljeća prošla gotovo neprimjetno), iznio nam je Berti prijedlog da se za svu tehničku i izvedbenu stranu pobrinu Izdanja Antibarbarus, odnosno on osobno. I kao dobar duh iz svjetiljke svojom je energijom i erudicijom, upornošću i pedancijom osvijetlio put novoj lavini časopisa i knjiga; mnoge od njih zahvaljujemo doista njegovoj upornosti.

Ivo Goldstein

Klasična gimnazija 1914 – 2005. godine*

Bertija nisam poznao prije tog susreta, tek sam ga znao s naslovnica knjiga biblioteke Razlog (koju je prvo, zajedno s Milanom Mirićem, izdavao kao rezultat prodora istoimenog časopisa, da bih se s tim knjigama susreo kad je njihovo izdavanje preuzeo Liber), pa onda kao jednog od urednika znamenita časopisa TeKa (pa onda i BiblioTeKe sa sjajnim knjigama od kojih su neke dodirivale i našu struku), te po urednikovanju u Grafičkom i Augustu Cesarcu; tijekom devedesetih njegovo sam ime ponovo sreo u Izdanjima Antibarbarus što ih je pokrenuo s Vjeranom Zuppom, a poslije vodio sam. Dakle, tek još jedan samozatajni mag iz sjene.

Te sam večeri, kad smo se prvog puta susreli, upoznao čovjeka zrele dobi i nevelika rasta, ali impresivna duha, mudra i polemična, pronicljiva i cinična, duhovita i znatiželjna. Ponudio nam je ruku koja će voditi naš projekt LATINA ET GRAECA i u nj uložiti svoju mudrost; bili smo osvojeni njegovom jasnoćom i odrešitošću: mi to možemo učiniti, bilo bi šteta da sve to konačno stane.

Nakon tog susreta prije šest godina susreli smo se u prostorijama Antibarbarusa u potkrovlju novoveške dvorišne kuće, najčešće kasno navečer, gotovo u trećoj smjeni, uz ponuđen čaj i kekse, ili hladno mlijeko (što se nudilo i njegovom mačku Đuri ispruženom preko rukopisa, špalti i prijeloma...), pa se nakon radnih dogovora često priča razvijala u bezbrojnim pravcima Bertijevih interesa. Ni jedna takva sesija nije prošla a da nešto nisam naučio.

A Berti je prionuo uz LATINA ET GRAECA žarom onog nekadašnjeg urednika časopisa, osjećajući ga svojim. Nerijetko je morao zvati i upozoravati i nagovarati i poticati da se rukopisi sprema, pošalju, urede, jer je nas urednike život okovao brojnim drugim obvezama. Berti je bio onaj glas savjesti koji ne bi dopustio da nam časopis ponovo izmakne iz ruke i stane zaostajati. I sad kad je sve bilo spremno da ovaj broj objavimo do kraja svibnja – Berti nas je napustio i to kao pravi vojnik na bojištu, nema povlačenja! Umro je doslovno za radnim stolom. Do mene je dopro glas da je na ekranu njegova Macintosha titrao upravo prijelom ovog broja časopisa...

Klasičar po obrazovanju – još jedna sjajna zvijezda na nebu zagrebačke Klasične koja nije dočekala njezin jubilej, četiristo godina odgajanja vrhunskih ljudi -, a rekao bih i po uvjerenju, humanist, francuski student, poznavalac zapadne humanističke misli, znatiželjnik i u svojim šezdesetim godinama, bio je savršeno rješenje za izdavanje LATINA ET GRAECA. Kao da su ga neke sudbinske silnice povezale s našim projektom u kojem je našao potvrdu mnogih svojih vlastitih pothvata: antika mu je od dječjačke dobi postala poznatim pejsažem, pa je i u grafički detalj časopisa i knjiga utkao svoje iskustvo antike.

Borac, polemičar, esejist, čovjek vlastitih uvjerenja, ostavio je za sobom punu policu knjiga, sveske časopisa, upravo one krležijanske vagone tiskanih stvari pokušavajući i danas, na izmaku gutenbergove galaksije, dokazati da je ona kutija olovnih slova – danas kompjutorski zapis – još jedino što je čovjeku ostalo kao obrana vlastita dostojanstva.

Svoje je ljudsko dostojanstvo Berti doista dostojanstveno branio.

I to što ovaj broj kasni nekoliko mjeseci već pokazuje koliko nam Berti nedostaje.

Zlatko Šešelj

PRVI SVJETSKI RAT teško je pogodio obje obje zgrade klasične gimnazije – i ona na današnjem Rooseveltovu trgu – ulici Kršnjavoga – Klaićevoj i ona na današnjoj Šalati, već su u ljeto 1914. godine upotrijebljene u vojne svrhe, a škole su iseljene. Stoga su se nakon početnog lutanja (ispiti zrelosti održavali su se u Hrvatskom glazbenom zavodu, odnosno u novoj Sveučilišnoj knjižnici na Marulićevu trgu) obje gimnazije preselile u stare prostorije na Katarinskom trgu, ali je, zbog svih teškoća, nastava počela tek u studenome.¹

Odmah po općoj mobilizaciji početkom rata pozvana su u djelatnu vojnu službu trojica profesora, a do kraja 1914. još četvorica. Neki su se istakli na ratištu te bili odlikovani, kao profesor Mirko Horvatin, a neki i stradali, kao profesor Rudolf Pokorný. Izvjestilac ipak ne kaže ono bitno – kako se održavala nastava. Naime, nije jasno tko je i je li itko zamjenjivao odsutne nastavnike i jesu li, slijedom toga, učenici bili zakinuti – jedino se može saznati da školske godine 1914/1915. nije bilo »obuke u gimnastici niti sistematskoga igranja, jer su i igrališta bila zapremljena u ratne svrhe.«² Ta je školska godina skraćena s deset na osam mjeseci,³ a ubrzo je 21 od ukupno 95 maturanata dobio po kratkom postupku svjedodžbu ispita zrelosti »poradi aktivne vojne službe«.⁴

Život na školi umnogome je odisao atmosferom rata, pa je osnovano »Hrvatsko skautsko udruženje« te »Hrvatska dobrovoljačka četa«.⁵

U proljeće 1915. zgrada na Katarinskom trgu predana je društvu »Crvenoga križa«, pa je nastava prekinuta 31. svibnja.⁶ Onda je počela selidba »od nemila do nedraga«. Objе su gimnazije zakratko preseljene u »nedograđeno« Zemaljsko sirotište na Josipovcu 24 (gdje je i danas Dječji dom). Nastava se na Josipovcu održavala do kraja studenoga, kada su se škole vratile na Katarinski trg.⁷

* Ovo je skraćena verzija dužeg teksta koji će zajedno s dužom verzijom teksta dr. A. Szabo biti objavljen u samostalnoj knjizi.

¹ Izvještaj Kraljevske gornjogradske velike gimnazije za 1914-1915, 80-81; Dobronić, Klasična gimnazija, 274.

² Izvještaj Kraljevske gornjogradske velike gimnazije za 1914-1915, 81, 86.

³ Izvještaj Kraljevske gornjogradske velike gimnazije za 1914-1915, 78.

⁴ Zbornik naučnih i književno-umjetničkih priloga bivših daka i profesora zagrebačke Klasične gimnazije o 350-godišnjem jubileju (1607-1957), Zagreb 1957, 1001, 1011, 1067.

⁵ Izvještaj Kraljevske gornjogradske velike gimnazije za 1914-1915, 86-91; Zbornik naučnih i književno-umjetničkih priloga bivših daka i profesora zagrebačke Klasične gimnazije o 350-godišnjem jubileju (1607-1957), Zagreb 1957, 1016, 1025; o Bučaru, Hrvatska opća enciklopedija, sv. 2, 2000, 374.

⁶ Izvještaj Kraljevske gornjogradske velike gimnazije za 1914-1915, 79, 85.

⁷ Izvještaj Kraljevske gornjogradske velike gimnazije za 1915-1916, 63; za 1931/1932, 15; vidi i Dobronić, Klasična gimnazija, 274.